Obemannade marina drönarfarkoster – den underlägsne aktörens trumfkort

av Simon Jensen

Résumé

Sweden's Armed Forces should consider acquiring unmanned surface vessels (USV) with combat capabilities as a part of its ongoing military modernization. Inspired by Ukraine's success in using USVs against Russia's Black Sea Fleet, these versatile drones could improve Sweden's defensive and offensive capabilities in the Baltic Sea. Despite limited naval recourses, Ukraine's innovative USV deployment has effectively challenged Russia, demonstrating how relatively inexpensive systems can disrupt a superior enemy. Compared to other weapon systems used by the Swedish Navy, the cost efficiency and tactical flexibility of USV is highlighted. Apart from its combat capabilities, it has the capability to execute other military operations, such as reconnaissance, patrolling and escorting missions. USV would provide the Swedish Armed Forces with enhanced adaptability, allowing the navy to perform more complicated prolonged missions. Their unmanned nature makes USVs suitable for "high risk" operations, reducing potential casualties while detaching other more important assets for critical assignments. Although the use of unmanned systems raises ethical concerns about dehumanizing warfare, the risk can be mitigated with strict training, clear legal framework and making sure that the decision-making is operated by a human.

UTIFRÅN UKRAINAS FRAMGÅNG i Svarta havet under kriget mot Ryssland bör Försvarsmakten under den pågående upprustningen överväga anskaffningen av obemannade marina drönare med verkansförmåga. Dessa skapar stora dilemman för den ryska Svartahavsflottan. En anskaffning av obemannade marina drönare till den svenska försvarsmakten syftar till att mer effektivt kunna möta ett liknande hot i Östersjön.

Försvarsmakten växer

Marina drönare som manövrerar på vattenytan, även kallat USV (Unmanned Surface Vessel), har under kriget mellan Ukraina och Ryssland lyckats hota den ryska flottan i Svarta havet. Trots ukrainskt underläge och landets i princip obefintliga flotta har man genom den innovativa användningen av USV som ett verkansmedel orsakat skada på ryska hamnar och örlogsfartyg. Den lilla ukrainsktillverkade drönaren kan bland annat bära en vapenspets som detonerar vid kollision, men kan även vara bestyckad med andra typer av vapensystem. Denna relativt enkla och billiga utveckling av USV:er har skapat stora dilemman för den ryska flottan. Den underlägsna aktören Ukraina lyckas nu stå emot Svartahavsflottan, som tvingas genomföra omfattande säkerhetsåtgärder för att undgå vidare bekämpning.[1]

Sveriges försvar växer och ska tillföras ny materiel för att öka Försvarsmaktens förmå-

gor att effektivt kunna möta en motståndare i alla operationsområden. I Försvarsmaktens perspektivstudie 2022 hänvisas till att den marina kapaciteten ska stärkas genom införskaffning och utveckling av obemannade system. Vilka typer av obemannade system det rör sig om framgår inte helt i studien, men systemen ska kunna operera under, på och över vattenytan.[2] Att anskaffa eller utveckla ett liknande system som Ukraina nyttjat i Svarta havet, alltså en obemannad marin drönare med verkansförmåga, kan kraftigt öka Försvarsmaktens operationsförmåga i Östersjön. Samtidigt kan detta ytterligare innebära en riskreduktion för skada på egen personal vid utförandet av riskfyllda operationer.

Resurs- och kostnadseffektivitet

Den multifunktionella ukrainsktillverkade USV:n som nyttjats i Svarta havet uppges ha ett värde på omkring 2,5 mkr.[3] För att sätta detta i perspektiv jämförs den marina drönaren med värdet på Försvarsmaktens främsta vapensystem i Östersjön, Robotsystem 15 (RBS 15). Det exakta värdet på en RBS 15 är för allmänheten okänt, men uppskattas vara omkring 10-20 mkr. Detta betyder att en RBS 15 har ungefär samma värde som fyra till åtta av den ukrainska drönaren. En korvett av Visbyklassen kan maximalt vara bestyckad med åtta RBS 15, vilket då motsvarar cirka 32-64 drönare. Det bör noteras att RBS 15 är ett mycket mer potent vapensystem än USV:n när det gäller verkansförmåga. Däremot har drönaren helt andra egenskaper kopplat till de uppgifter den kan genomföra utöver stridsuppgifter, som exempelvis spaning, patrullering och eskortering.

USV ska ses som ett komplement till de system Försvarsmakten redan har, för att ytterligare skapa dilemman för en motståndare. Jämförelsen ska inte ses som ett argument för att ersätta sjömålsroboten med drönare, utan som ett perspektiv kring vilka volymer drönaren kan tänkas nyttjas till samma kostnad som RBS 15. Det förhållandevis billiga systemet kommer i denna jämförelse snabbt upp i volym. Tänk hundratals drönare, styrda av svärmfunktion från ett tiotal drönarpiloter som avlägset från faran löser uppgifter, alltifrån bekämpning av sjömål, sabotage i fientlig hamn till spaningsuppdrag. Detta komplement ökar resurseffektiviteten för marinen genom att frigöra resurser med hjälp av drönaren, vilket gör det möjligt att kunna fokusera fartygen till mer prioriterade uppgifter som kräver högre kapacitet.

Operationsförmåga

Vad ett obemannat system som manövrerar på vattenytan med förmåga till verkan kan tillföra den svenska marinen rör främst dess anpassningsförmåga och effektivitet under insatser i Östersjön. Gällande anpassningsförmågan har den USV som nyttjats av Ukraina, utöver förmågan till verkan, även förmågan till att bl a kunna genomföra patrullering och övervakning. USV:n kan alltså nyttjas i flertalet olika operationer och kan snabbt övergå från exempelvis patrullering till en direkt vapeninsats. Denna anpassningsförmåga kan ge den svenska marinen en ökad flexibilitet som på ett mer effektivt sätt kan möta olika dimensionerade hot samt anpassa sig utefter omständigheternas krav.

Utöver USV:s anpassningsförmåga kan denna typ av USV även öka effektiviteten kopplat till marinens förmåga att operera i Östersjön. En obemannad farkost har andra förutsättningar än ett bemannat fartyg kopplat till stridsvärde. En USV kan genomföra operationer och insatser över tid utan att det föreligger någon risk för utmattning

som direkt kan påverka operationsförmågan. Det gör att marinen på ett mer effektivt sätt kontinuerligt kan genomföra olika typer av uppdrag. Farkosten har självklart begränsningar avseende bränsleförbrukning och drönarpilotens stridsvärde, men har i mycket mindre utsträckning problemet med att besättningen påverkas av yttre faktorer som direkt kan begränsa förmågan till marina insatser.

Dehumanisering av krigets natur?

I debatten kring obemannade system med förmågan till att utföra dödliga angrepp uppstår ofta en diskussion om etiska frågor. Argumenten som talar emot att nyttja obemannade system med denna typ av kapacitet är bland annat hur det dehumaniserar krig och konflikter. En drönaroperatör i fysisk säkerhet som manövrerar farkosten, avgränsad från verkligheten avseende krigets konsekvenser, kan hävdas vara en dehumanisering av krigets natur. Operatören riskerar att fatta beslut utifrån en avskärmad verklighetsuppfattning som kan få allvarliga konsekvenser. Exempelvis beslut med svaga eller obefintliga överväganden gällande försiktighetsprincipen, som i förlängningen ökar risken för skada mot civila eller civila objekt eller skapar onödigt lidande.

För att minimera risken för denna dehumanisering av krigföring finns det flera typer av åtgärder som kan genomföras. Omfattande utbildning och tydliga juridiska ramverk kan införas för användningen av obemannade system med förmågan till verkan. Detta för att säkerställa att drönaroperatören har kunskap om hur drönaren får nyttjas inom ramen för de etiska och juridiska regelverken. Ytterligare kan drönaroperatörens handlingar på ett effektivt sätt övervakas och granskas från exempelvis en kommandocentral, eller genom ett rapporteringssystem som går direkt mellan operatören och högre chef. Vidare kan även USV utvecklas så att beslutet och utförandet av en våldshandling med systemet alltid går igenom den mänskliga instansen. Detta för att säkerställa att det är människan som har det yttersta ansvaret i nyttjandet av USV, inte ett system som har begränsad kapacitet vad gäller att överväga etiska dilemman.

Riskreduktion

Obemannade farkoster kan bevara och skydda egen personal i större utsträckning. Trots argumenten kring drönaroperatörernas separering från verkligheten och hur det kan generera negativa konsekvenser finns det övervägande fördelar. I uppdrag där USV nyttjas elimineras risken för förluster på egen personal nästan helt. Detta i och med är farkosten just är obemannad, men det beror självklart även på hur omkringliggande omständigheter ser ut. Ytterligare kan USV nyttjas vid mer riskfyllda uppdrag där fartyg med besättning annars kan utgöra en begränsning. Riskfyllda uppdrag brukar ofta motiveras med att det finns en stor vinning att hämta vid ett lyckat utfall. Däremot utsätts fartyget med dess besättning för risker som kan vara förödande och i värsta fall dödliga vid utförandet av sådana uppdrag. På en obemannad farkost, å andra sidan, föreligger det i princip endast risk för materiell skada. Denna riskreduktion kan bidra dels med bevarande av egen personal, dels ett system som kan agera riskfyllt för att ta initiativ och skapa dilemman hos en överlägsen motståndare.

Avslutning

Försvarsmakten bör under den pågående upprustningen överväga anskaffningen av

obemannade marina drönare med verkansförmåga. Försvarsmaktens tänkbara motståndare i Östersjöområdet är inte allt för olik den Ukraina nu möter i Svarta havet, och det finns många viktiga lärdomar att hämta därifrån. Många taktiska, operativa och strategiska framgångar kan hänvisas till operationer där USV med verkansförmåga spelat en avgörande roll. Kriget mellan Ryssland och Ukraina har framtvingat och påskyndat den innovativa utvecklingen av USV för Ukraina, med stor framgång i Svarta havet som resultat, trots Ukrainas materiella underlägsenhet. Detta bör Sverige och Försvarsmakten ha i åtanke inför det egna införskaffandet och utvecklingen av liknande system.

Författaren är fänrik vid Stockholms amfibieregemente och har nyligen tagit sin examen vid Militärhögskolan Karlberg med krigsvetenskaplig inriktning.

Noter

1. Suttton, H I: ”Russia-Ukraine USVs”, *Covert Shores*, 2024-11-21, *http://www.hisutton.com/Russia-Ukraine-USVs-2024.html*, (2024-06-10).
2. *Slutredovisning av Försvarsmaktens perspektivstudie 2022*, Försvarsmakten 2022, s 59-60.
3. Sutton, H I: ”Ukraine Maritime Drones”, *Covert Shores*, 2022-11-11, *http://www.hisutton.com/Ukraine-Maritime-Drones.html*, (2024-06-10).